

Vervolg van het sprookje:

Het zingende springende leeuwerikje en zijn beeldtaal.

De leeuw en het hart van de mens

De leeuw wijst op de zonneoorsprong van de mens. Het hart met zijn ritme, met zijn hartenklop, beleeft in muziek en klank, een naklank van de scheppingskracht van de zon. Houdt de leeuw in het sprookje daarom zo van zijn zingende leeuwerik en trouwt de jongste, die ook verlangde naar een leeuwerikje? De inspiratiekrachten in de muziek ontstaan vanuit de dierenriemkrachten van de leeuw. De kracht van de ademende longen werkt mee, brengt de zuurstof in het bloed.

Zo wordt gaandeweg duidelijker dat deze leeuw wijst op de krachten van het hart. Zoals de zon het heelal doorstraalt, leven schenkt aan alles op aarde, zo straalt voor de mens de kracht van het menselijk hart, verbonden met zijn ik-kracht. In de nacht kan de leeuw in dit sprookje mens zijn, overdag echter 'nog' niet. Lang terug in Atlantis, was het dagelijkse leven voor de mens in nevels gehuld, maar in de nacht had hij toegang tot de geestelijke wereld.

Hoe is dat voor ons? Kunnen wij overdag 'voldoende' mens zijn? Rudolf Steiner beschrijft twaalf wereldbeschouwingen, denkrichtingen. Het sensualisme behorende bij het dierenriemteken leeuw is er een van. 'Een sensualist' maakt sterk gebruik van alle twaalf zintuigen, zoals Rudolf Steiner die aangeeft. Herkennen we dat in onze tijd, met veel indrukken? Worden wij geleefd door het zintuigelijke of kunnen de zintuigen poorten zijn voor de waarneming, om zo de geest die werkzaam is in wat wij overdag beleven, te naderen. Door bewuster waar te nemen, kan de waarneming verbonden worden met een levendig denken en er ontstaat dan een ademend proces. De twaalf zintuigen tezamen met de twaalf denkrichtingen als oefening zijn behulpzaam op deze weg.

In het hart woont een kracht die de gezamenlijke gewaarwordingen van onze zintuigen tot een eenheidservaring kan brengen. De etherische krachten die door de zintuigen werken, worden in de twaalfvoudige lotusbloem van het hart tot een geheel. Dit wordt ons gedeeltelijk geschonken maar vraagt ook een bewuste inzet, om de krachten van het hart te sterken, te ontwikkelen.

Het sprookje vertelt dat de jongste en haar leeuw bruidegom dadelijk trouwen. Dit klinkt bijna als het einde, maar vergeet niet dat de bruidegom overdag leeuw is en dat hierin de opdracht schuilt voor leeuw en jongste dochter.

De bruiloft van de zusters

Je oudste zuster trouwt, zegt de leeuw en moedigt haar aan naar het feest te gaan. Ze wil haar vader graag terugzien; dat verlangen klinkt vaker in sprookjes na eerst het vertrek.

Ze gaat met meer leeuwen. Meyer beschrijft hoe je in Berlijn, in het Pergamon museum, de poort ziet van de tempel van Ishtar en dat uit de blauw geglazuurde stenen op de processieweg naar de poort, de leeuwen geel-wit oplichten en je tegemoet lijken te komen. Zo ontmoet een zoeker, op weg naar 'de tempel' (het geestelijke) steeds de leeuw. De leeuwen bij de Ishtar tempel verschijnen vanuit het dromerig stemmende blauw, schrijft Meyer. Dit beeld past bij de bruiloft van de oudste dochter die parels vroeg aan haar vader, beeld voor een nog dromerig bewustzijn in haar gewaarwordingen.

De dochter komt opnieuw in het vadershuis en kan haar eigen gewaarwordingslichaam, na de bruiloft met de leeuw, bewuster doordringen. Dat merken we kort hierop. De drie zusters staan voor drie zielekwaliteiten. De jongste die in sprookjes de weg van de bewustzijnsziel ontwikkeling gaat, een weg waar de wil werkzaam wordt, heeft een opdracht. De jongste dochter is in leven, iedereen is blij, ze is niet door de leeuw opgegeten. De jongste (zie bv het sprookje de kristallenbol) moet vaak op haar hoede zijn voor verscheurende krachten. Is dit niet steeds een opgave bij de ontwikkeling van de bewustzijnsziel, niet innerlijk verscheurd te worden, onderweg te zijn met een doel voor ogen?

Bij de uitnodiging voor de tweede bruiloft verloopt het anders. De jongste blijkt zich plots krachtig uit te kunnen spreken: "Je moet mee naar de bruiloft" De leeuw wil niet, vertelt dat wanneer er licht op hem valt, hij zeven jaren als duif moet rondvliegen.

Dit brengt mij bij de diamant die deze zuster vroeg. Hard en helder kan de diamant het licht bijzonder mooi weergeven. Een lichtstraal van boven op een geslepen diamant schijnend, laat uit het licht zeven kleuren ontstaan. De steen komt uit een immense diepte in de aarde, is dan ook het hardste element op aarde. Hij verenigt in zich de zon met zijn licht en de maan door zijn hardheid.

Bij de dochter die een diamant vroeg, komen we in het gebied van de verstandskrachten, die het gevaar meebrengen het geestaspect buiten beschouwing te laten. Tegelijk is de diamant een beeld van grote schoonheid. Voor de alchemisten wees de diamant erop dat de ziel veel moest doorstaan om zijn oorspronkelijke helderheid te kunnen herwinnen. In het sprookje gaat de jongste dochter en in samenhang met haar de leeuw, een dergelijk proces.

De leeuw gaat wel mee, de jongste laat voor de leeuw een zaal bouwen, afgesloten voor licht en ze nemen hun kindje mee! Zal het nieuwe jonge element dat geboren werd zijn bestaansrecht verwerven?

Van leeuw naar duif

Dan blijkt de zaal een deur van nieuw hout te hebben dat licht doorlaat. Is dit onheil, kondigt zich hier een nieuwe episode aan, is het licht van de fakkel door de nieuwe deur een beeld voor de uiteindelijk verlichting? Verwijst de duistere zaal bij deze bruiloft op de verstandsziel, waar vrijheid en licht in het denken nog niet aanwezig kunnen zijn? Voorvoelde de leeuw dat dit zou gebeuren? Een straaltje licht niet breder dan een haar valt binnen door een kier: hier verschijnt de kracht van licht.

De betoverde koningszoon kan alleen mens zijn in de nacht. 'Het geheim van de nacht' geeft hem zijn menselijke gedaante. Nu het licht binnendringt, verandert de koningszoon in een duif. In sprookjes komt het vaak voor, dat een dier-bruidegom zijn ware gestalte nog niet krijgt. Er treedt dan 'een storing' op, het komt te vroeg. Hij moet voor de ziel, de koningsdochter, verhuld blijven. Zij zal eerst een weg moeten gaan van zuivering.

Wilhelm Grimm vergelijkt het sprookje van Apuleius, van Amor en Psyche met dit sprookje: "Het hart wordt op de proef gesteld en de kennis die voorkomt uit de zuivere liefde weet al het aardse en het boze te overwinnen." Een punt van overeenkomst is het licht dat het onheil oproept en dat de nacht, de ketenen verbreekt, de betovering ongedaan maakt. In de nacht kan ook de leeuw immers mens zijn. Psyche, die Eros alleen in de nacht toebehoort, ontsteekt een lamp en daar lag de God der schoonheid. Bij deze aanblik laaide de vlam in haar lamp op, zo valt er een druppel olie op de rechter schouder van Eros en zo verliest ze hem en stijgt hij op. Psyche begeert te willen weten, evenals de jongste dochter haar leeuw/koningszoon denkt te kunnen verbergen voor het licht. Het verhaal van Psyche, wiens beproeving begint nadat Eros haar verlaat, vertelt dat het rijk van de nacht iets verborgen houdt, van grote schoonheid, de god Eros in dit geval. Terwijl Psyches zusters haar vertelden dat hij vast een monster was. Om de krachten van het hart te bevrijden, moet de jongste even als Psyche een lange zuiverende weg gaan.

Hartekracht

De jongste vindt in de kamer nu de duif die vertelt hoe hij verlost kan worden. Waar in het sprookje verschijnt het zingende springende leeuwerikje? Het is opgenomen in de krachten van het hart, die het meisje ertoe bracht haar lot met de leeuw te verbinden, zijn verandering in de duif, doet haar beseffen dat zij hem wil verlossen. De omzetting van de krachten van het hart, die worden weergegeven in de imaginatie van de leeuw, zie je in verschillende sprookjes van Grimm. Zo vertelt Meyer dat bij het inslapen wanneer de mens zich van zijn lichaam losmaakt de organen hun eigen aard kunnen tonen. In ieder orgaan ligt de aanleg tot het vormen van een dieren figuur. De

adelaarskracht huist in de longen, in de stofwisseling huist stierenkracht en in het hart de kracht van de leeuw. Beelden uit de nacht kunnen overdag schaduw werpen als diergestalten in de ziel. In ons sprookje is de leeuw-echtgenoot 's nachts edelman, overdag leeuw. De leeuw is een zonnegestalte, die bevrijd wenst te worden. In de erfelijkheid van een familie, die bv. een leeuw of een adelaar in het schild droeg, waren deze kwaliteiten herkenbaar als zielenkracht, veerkracht en vaak in eigenschappen die nog omvorming behoeften, zoals macht en hoogmoed. Je lot opnemen met vrede in het hart is de weg die we in beelden beleven, zo de leeuwenkracht bevrijden, omvormen tot hartekracht, de bron van empathie en medeleven.

Zeven jaren

Nu de edelman duif is geworden, moet zij haar weg van de omvorming beoefenen. Zij, de ziel, heeft er deel aan gehad dat het licht voortijdig op hem is gevallen. Vroeger zei men: de leeuw moet een lam worden, dat betekende een weg van boetedoening gaan.

De duif gaat haar voor op weg naar vergeestelijking. Zij wordt zoeker naar geest, naar de eenheid van geest. Een zevenvoudige weg, waarop na iedere zeven stappen een veertje en een bloeddruppel valt. Een dwarrelend wit veertje, kan een gevoel geven dat er uit het luchtelement je een teken tegemoet komt, van hoop op toekomst. De rode bloeddruppel roept de herinnering aan haar leeuw-echtgenoot op, haar liefde voor hem is verbonden met het bloed en behoeft nog loutering. Zo ging ze de wereld door, waar sprookjes spreken over lopen en gaan, voltrekt zich iets. De zon doorloopt haar baan aan de hemel en in sprookjes voltrekt zich de loop van de hoofdpersonen. Op een lange wandeling vergeten wij onze beslommeringen, wordt de ziel wijder en gedachten helderder.

Toen de zeven jaren haast voorbij waren, dacht ze dat zij nu weldra verlost waren. Zij! Let op het meervoud! Maar: ze was er nog ver vanaf. Dan vallen de bloeddruppels en veren niet meer; je zou denken dat de verlossing nabij is, maar wij als luisteraar hoorden: het was er nog ver van af, we werden deelgenoot gemaakt. Onder het lopen, weer dat lopen, viel er geen veertje meer. Het sprookje laat voelen welke inspanning zij levert, de wil wordt gelouterd.

Zon maan en winden

'Mensen kunnen toch niet helpen'. Naast de mensenwereld is er de kosmos, ze stijgt op naar de zon. De mens, als microkosmos, kan zich verheffen door zich te verbinden met de macrokosmos. Ze stijgt: is het ook haar verlangen naar de leeuwerik, dat nu uitmondt in het vermogen tot stijgen? Stijgen als zinnebeeld voor het komen in geestelijke gebieden. Zo werden er in Egyptische graven ladders gevonden om 'omhoog' te komen. Of denk aan de steile trappen van een Tibetaanse tempel. Ze spreekt de zon aan op bijzondere wijze, vertelt wat ze beleeft aan het licht: "Gij schijnt in alle kloven en op alle toppen." Op eenvoudige wijze, zoals alleen sprookjes dat kunnen, wordt het vermogen van het licht in beeld gebracht. De zon kan niet helpen, maar geeft een houten kistje. De maan wordt benaderd, ze beschrijft zijn kwaliteit: "U schijnt de hele nacht over velden en bossen." De zon en de maan worden niet gezien als mechanische hemellichamen, maar verschijnen in hun natuurlijke kwaliteiten. Dat is voor een sprookje opmerkelijk. De zon woont bijvoorbeeld niet in een huisje. De natuur klinkt erin door, zoals dat eveneens het geval was bij het leeuwerikje in het begin. Dit alles past in het geheel van dit sprookje. De maan schenkt een ei, dat zij in nood mag breken. Dan komt de nachtwind, die over alle bomen en onder alle bladeren waait, die heeft geen witte duif gezien. De nachtwind blijkt de noorderwind te zijn. Hij vraagt immers de oostenwind en westenwind om raad, die niets kunnen vertellen. De zuiderwind weet meer en vertelt dat de duif naar de rode zee vloog, daar als leeuw aan het vechten is met een draak, die een betoverde koningsdochter is. Bij een inwijdingsweg van het hart is er geen ontkomen aan de ontmoeting met drakenkracht. Zoals ook Michael, als bringer van zonnekrachten op aarde, hartemoed, steeds voor en met de mensheid strijd

tegen de drakenkracht. De noorderwind geeft de raad met een elfde tak de draak bij de rode zee te slaan. Elf wordt wel gezien als beeld voor vernieuwing maar ook van gevaar. Elf neemt een plek in rond carnaval. Om de demonen klein te houden waren er feesten wanneer de nachten lengden. Op 11-11, de dag van Martinus, is het eerste lichtfeest op weg naar kerst en begint het carnavalsseizoen met de raad van elf. Na 10 komt 11; het is 'nog' niet het kosmische getal 12. We kunnen opnieuw denken aan de twaalf zintuigen en het ontwikkelen van de twaalfvoudige hartchakra en zullen aan het eind bevestiging ervaren. De noorderwind geeft raad, staat voor de gedachtekracht die zij nodig heeft om op te kunnen nemen wat de zuiderwind verteld. Zij moet tellen, helder blijven. De noot die zij ontvangt, geeft dit beeld. Een noot wijst vaak op de hoofdpool.

Bij de bloedrode zee, moet zij een voltooiende stap maken in het zuiveren van de hartkrachten. De raad van de noorderwind, hoe de draak te verslaan is dringend gewenst. Moedskracht werd in de Noordelijke mysteriën ontwikkeld; moed en wakkerheid is nodig. Zeven jaar heeft ze de duif gevolgd en is nu is zij zover om de leeuw te helpen strijden tegen de draak.

Griffoen

We horen over de vogel Grijp, de griffoen, het fabeldier, een leeuw-adelaar met vleugels. In de middeleeuwse mystiek stond hij voor het aanschouwen van God. Bij romaanse kerken tref je hem aan (zie afbeelding). De tweevoudige aard: de adelaar vertegenwoordigt het goddelijke, is verbonden met de ademhaling en het menselijke aardeaspect met de leeuw. Christus kan het evenwicht tussen deze beiden brengen en behouden. Christus, een God die mens werd, werd wel de mystieke griffoen genoemd.

We hebben gehoord over de sterke kracht van het licht, die we weerspiegeld zagen in het verhaal van Eros en Psyche en in het licht van de fakkel, dat door de nieuwe deur op de betoverde koningszoon viel. Eerst moet een lange weg worden afgelegd om de hartkrachten te reinigen, wil het licht als het ware als geestelijk licht kunnen verschijnen. Christus werd de ware Lucifer genoemd, de echte lichtbrenger. Het beeld van de griffoen helpt ons te komen tot dit inzicht. Nu nadert het slot van het sprookje.

De valse bruid

De jongste, verbonden met toekomst, kreeg een voorschouw bij de winden van wat te wachten staat. Ze telt de stengels aan zee, sneed de elfde af, zij slaat de draak en de leeuw kan hem overmeesteren, geest en ziel werken nu samen. Toch moet ze aanzien hoe de koningsdochter die een draak was geweest, haar man wegvoert. Ach, zal de vereniging van ziel en geest wel plaatsvinden? Kan dat pas als de schijngestalte van de ziel, de valse bruid overwonnen is? Zij duikt vaak tegen het eind van een sprookje op en is voor ziel en geest een beproeving. Vergelijkbaar met een mystieke weg in de Middeleeuwen, die er toe kon leiden dat er een erotische liefde tot het geestelijke ontstond, doordat de weg niet voldoende met bewustzijn was doordrongen. De jongste is heel verdrietig maar ze wil zo ver gaan als de wind waait en de haan kraait. Opnieuw de wind, naast de vier winden, roept dit het beeld op van de heilige geest die zich in het evangelie in wind aankondigt? De inwijdingsweg gaat verder, moet volbracht worden, dan pas kan vogel Grijp hen terugbrengen. Aangekomen bij een slot dreigt de koningszoon/leeuw al te gaan huwen met de valse bruid.

De gaven van zon, maan en wind

De zonnemantel, geschonken door de zon, komt uit een houten kistje. Dit roept het beeld van opstanding op. Zij weet wat te doen, "God zal mij helpen" en verschijnt in het kleed stralend als de zon. 'De valse bruid' herkent dit als het mooiste bruidsgewaad. Zij begeert het, zelfs als daarvoor de jongste bij de koningszoon de nacht wil doorbrengen. Niet voor geld en goed maar voor vlees en

bloed, zegt de jongste. De intuïtie spreekt en brengt haar in de nacht bij haar geliefde. De koningszoon krijgt echter door toedoen van de valse bruid een slaapdrank aangereikt. De jongste aan het bed vertelt wat zij doorstaan heeft. De koningszoon meent de ruisende wind in de dennen te horen.

De dag daarop, huilend op de wei breekt ze het ei van de maan. De maan die de zon spiegelt, heeft haar dit ei geschonken, waar een kloek en twaalf gouden kuikens uitkomen. Zijn het de krachten van de dierenriem, de twaalf kuikens rondom de kloek, beeld voor de krachten van de vaste sterren en tevens beeld voor de twaalf zintuigen die omgevormd zijn? De valse bruid ziet vanuit het venster de gouden kuikens, en begeert ze. Weer krijgt ze ten antwoord: Niet voor geld en goed maar voor vlees en bloed. Door dit geschenk komt ze de tweede maal in het slaapvertrek. Maar de kamerdienaar heeft de koningszoon op de hoogte gebracht van het meisje dat aan zijn bed zat. Dat horende, moet de slaapdrank naast het bed uitgegoten worden. Wakkerheid wordt gewild.

Het was niet de wind door de dennen. De koningszoon herkent haar stem en vertelt dat het de eerste keer als een droom klonk, "maar God heeft nog te rechter tijd de verdwazing van mij afgenomen." Zij willen wegvlugten, voelen angst voor de vader van de valse bruid, een tovenaer. Dan is er plotseling vogel Grijp. Vogel Grijp, de naam verbonden met grijpen, grip krijgen op iets: de wil wordt werkzaam. Zij hebben de noot van de avondwind nodig, zaad en kiem tegelijk, die op het juiste moment, midden in zee moet vallen, waaruit een boom zal opgroeien. Het gaat om de intuïtieve kracht van het juiste handelen. Vogel Grijp moet kunnen rusten op de boom; rusten is een kwaliteit van het midden. Er is geen sprake van een leeuwerik, maar de kiemkracht van het verlangen naar de leeuwerik voerde langs een lange weg naar verlossing met hulp van de grote vogel Grijp. Hier aan het slot verschijnt net als bij aanvang een boom, die uit de noot groeit met zijn wortels in zee. Het evenwicht tussen hemel en aarde, ademhaling en hartslag, is gevonden. Een noot geschonken door de wind, waaruit de boom groeit in de rode zee, de bloedzee. Het is een beeld voor het gezuiverde zenuw-zintuigstelsel, die deze boom waarop gerust wordt tot een levensboom maakt. Vogel Grijp kan hen thuis brengen waar het kind, de kiem voor het nieuwe, al groot is geworden.

Rita Veenman (met dank aan de sprookjesgroep)

De leeuwerik T. Lemaire.